

⁴ Там само.

⁵ Там само.

⁶ Закон України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”: Прийнятий 03 липня 1991 року № 1286-XII // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 443.

⁷ Центральна виборча комісія: Офіційний web-сайт: База даних “Нормативні акти Центральної виборчої комісії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/New?py=2000>.

⁸ Конституція України: [Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. –

№ 30. – Ст. 141.

⁹ Центральна виборча комісія: Офіційний web-сайт: База даних “Нормативні акти Центральної виборчої комісії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/New?py=2000>.

¹⁰ Там само.

¹¹ Рябець М. М. Доповідь на нараді з представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування [Київ, 18 лютого 2000 року] / М. М. Рябець // Центральна виборча комісія: віхи становлення та розвитку: статті, доповіді, виступи, інтерв'ю. – К.: Видавн. дім “Альтернативи”, Вид-во “АртЕк”, 2003. – С. 155-172.

¹² Там само.

¹³ Про проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою: [Указ Президента України від 15 січня 2000 року № 65/2000] // Уряд. кур'єр. – 2000. – 18 січня. – С. 2.

¹⁴ Рябець М. М. Доповідь на нараді з представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування [Київ, 18 лютого 2000 року] /

М. М. Рябець // Центральна виборча комісія: віхи становлення та розвитку: статті, доповіді, виступи, інтерв'ю. – К.: Видавн. дім “Альтернативи”, Вид-во “АртЕк”, 2003. – С. 155-172.

¹⁵ Центральна виборча комісія: Офіційний web-сайт: База даних “Нормативні акти Центральної виборчої комісії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/New?py=2000>.

¹⁶ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 103 і 108 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України “Про проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою” (справа про всеукраїнський референдум за народною ініціативою) [від 27 березня 2000 року № 3-рп/2000. Справа № 1-26/2000] // Офіц. вісник України. – 2000. – № 30. – Ст. 1285.

¹⁷ Про внесення змін до Указу Президента України від 15 січня 2000 року № 65 “Про проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою”: [Указ Президента України від 29 березня 2000 року № 548/2000] // Уряд. кур'єр. – 2000. – 31 березня. – С. 2.

УДК:327(477)

© Юрій Макар (Чернівці)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ОРІЄНТАЦІЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМА ВИБОРУ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

Автор здійснив спробу узагальнити засади формування зовнішньополітичного курсу України з часу здобуття нею незалежності крізь призму вибору стратегічного партнерства у вимірі двосторонніх і багатосторонніх відносин. Для ілюстрації обрано взаємини з Росією та Польщею, від яких чи не в першу чергу залежить статус України у світовому співтоваристві.

Ключові слова: стратегічне партнерство, світове співтовариство, національна ідея, національні інтереси, внутрішня політика, зовнішня політика, українська політична еліта, російська політична еліта, концепція незалежності, Східне партнерство, однополярність, багатополярність.

Макар Ю.

Внешнеполитическая ориентация Украины: проблема выбора стратегического партнерства

Автор осуществил попытку обобщить принципы формирования внешнеполитического курса Украины со времени обретения ею независимости сквозь призму выбора стратегического партнерства в разрезе двухсторонних и многосторонних отношений. Для иллюстрации избраны отношения с Россией и Польшей, от которых зависит в первую очередь статус Украины в мировом сообществе.

Ключевые слова: стратегическое партнерство, мировое сообщество, национальная идея, национальные интересы, внутренняя политика, внешняя политика, украинская политическая элита, российская политическая элита, концепция независимости, Восточное партнерство, однополярность, многополярность.

Макар Ю.

Foreign Policy of Ukraine: a Problem of a Strategic Partnership Choice

The author made an attempt to summarize the principles of foreign policy formation of Ukraine since its independence within strategic partnership choice in terms of bilateral and multilateral relations. The relations with Russia and Poland were chosen to illustrate the issue, taking into consideration they influence the status of Ukraine in the international community.

Key Words: strategic partnership, international community, national idea, national interests, domestic policy, foreign policy, Ukrainian political elite, Russian political elite, concept of independence, Eastern partnership, unipolarity, multipolarity.

Понад двадцять років існує незалежна Українська держава. За цей короткий, а з іншого боку, доволі значний проміжок часу, вона набула певного, хоч і доволі гіркою досвідом внутрішнього розвитку та формування зовнішньополітичного курсу. Як показує життя, набутий досвід, на жаль, не приносить наразі позитивних результатів.

Тривалий період часу серед українців, особливо діаспорних, бутувала думка, що в усіх наших негараздах винен зовнішній фактор, передусім запопадливість усіх, без винятку, сусідів. З іншого боку, особливо серед українців в Україні,

на жаль, сформувалася та ментальна риса, яку йменують почуттям *меншої вартості*, своєї власної. З цього приводу можна б зіслатися на думки мислителів, політиків попередніх епох, які навіть *вважали українців не нацією, а лише матеріалом для можливого її створення*.

Не час і не місце у цьому короткому за обсягом матеріалі вдаватися до глибоких філософських роздумів на згадану тему. Автор ставить собі за мету окреслити, бодай у загальних рисах, проблему формування зовнішньополітичного курсу України від часу здобуття незалежності, крізь призму вибору *стратегічного партнерства*. З цього приводу серед українських політиків, зрештою, й дослідників, впродовж останньої декади минулого століття і першої нинішнього точаться нескінченні дискусії, що таке *стратегічне партнерство* і скільки ж *стратегічних партнерів* повинна мати наша держава, як це мало б вплинути на здобуття нею належного місця у *світовому співтоваристві*. Щоправда, незаперечною залишається істина, що ніяка країна не може розраховувати на належне місце у *світовій спільності*, якщо її суспільство не належним чином згуртоване навколо *державницької національної ідеї*, якщо держава не здійснює відповідної *внутрішньої політики*, яка відповідала б запитам свого суспільства, в усякому випадку його більшості. Іншими словами, *зовнішня політика* держави мала б формуватися на основі *належного розвитку внутрішньої*, тобто *здорових засад функціонування суспільства*.

Що ж до конкретно *стратегічного партнерства*, то під ним зазвичай подрозумівають особливі, поглиблені стосунки між державами у двосторонньому вимірі. Очевидно, зразком могли б служити взаємини, наприклад, між США і Великою Британією, нею і Канадою тощо. Що до останньої, то після *надання* З'єднаним Королівством тридцять років тому Канаді *повної незалежності*, та у знак вдячності проголосила британського короля (наразі королеву) зверхником своєї держави.

У наш час, коли двосторонні відносини між державами фактично повністю залежать від світових *глобалізаційних процесів*, а в них все зростаючу роль відіграють міжнародні об'єднання, *стратегічне партнерство* більшою мірою перетворюється з *інструменту двостороннього* на *багатосторонній*.

Повертаючись до України, нагадаємо, що після здобуття незалежності ідея *стратегічного партнерства* поступово набирала характеру ніби якогось визначального напрямку поведінки на міжнародній арені. В окремі роки Україна вважала своїми *стратегічними партнерами* цілий ряд держав одночасно. Цілком зрозуміло, що таке трактування *стратегічного партнерства* до певної міри його знецінює, бо набирає характеру не до кінця продуманої форми ввічливості, коли звичайні міждержавні стосунки оголошуються стратегічними. Інша справа, коли такими стають взаємини з однією чи кількома державами, що відіграють важливу роль у становленні України як *суб'єкта міжнародних відносин*.

Основні принципи та напрями зовнішньої політики незалежної України викладено у Постанові Верховної Ради від 2 липня 1993 р. *Основні напрями зовнішньої політики України*. Вони загалом залишаються актуальними й тепер, через двадцять років після здобуття Україною незалежності, визначають сучасну стратегічну спрямованість зовнішньополітичного курсу. Найголовнішою вимогою у здійсненні зовнішньої політики є *повне, всебічне й ефективне забезпечення національних інтересів України*.

Відповідно, основними групами національних інтересів України є: стратегічні та геополітичні інтереси, пов'язані із гарантуванням національної безпеки держави та захистом її політичних інтересів; економічні інтереси, пов'язані з інтегруванням економіки України у світове господарство; регіональні, субрегіональні та локальні інтереси, спрямовані на забезпечення різноманітних специфічних потреб внутрішнього розвитку України.

Послідовно дотримуючись загальноновизнаних норм та принципів міжнародного права, Україна повинна здійснювати свою зовнішню політику на наступних засадах:

- відкрита зовнішня політика та співпраця з усіма зацікавленими партнерами на принципах рівноправ'я, тобто без залежності від окремих держав чи групи держав;
- розбудова двосторонніх і багатосторонніх відносин з іншими державами та міжнародними організаціями на принципах добровільності, взаємоповаги, рівноправності, взаємної вигоди, невтручання у внутрішні справи;
- засудження війни як знаряддя національної політики, незастосування сили та загрози силою при вирішенні будь-яких міжнародних суперечок, розв'язання їх виключно мирними засобами;
- відмова від територіальних претензій до сусідніх держав та невизнання територіальних претензій до себе;
- неухильне дотримання міжнародних стандартів прав людини, забезпечення прав національних меншин на своїй території та вжиття належних заходів щодо збереження самобутності зарубіжних

українців згідно з нормами міжнародного права;

- додержання принципу неподільності міжнародного миру та міжнародної безпеки, пріоритет загально визнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішнього права та сумлінне виконання всіх своїх міжнародних зобов'язань;
- опора у своїй зовнішній політиці на фундаментальні людські цінності та осуд подвійних стандартів у міжнародних стосунках;
- нерозміщення збройних сил інших держав на українській території та українських військ на території інших держав без їх чітко висловленої згоди, крім випадків застосування міжнародних санкцій відповідно до Статуту ООН;
- здійснення позапримусових санкційних заходів відповідно до міжнародного права лише у випадках міжнародних порушень, які завдають шкоди Україні;
- застосування українських збройних сил у випадку агресії чи інших збройних зазіхань на територіальну цілісність України та недоторканість її державних кордонів¹.

Україна з середини 90-х рр. намагалася, спираючись на вищевикладені засади, здійснювати активну і збалансовану зовнішню політику, головними напрямками якої були: розвиток двосторонніх міждержавних відносин; розширення участі в європейському регіональному співробітництві, перш за все із суміжними державами та державами СНД; активна діяльність в ООН та інших міжнародних організаціях; підтримання контактів з українською діаспорою.

Між іншим, у статті 18 Конституції України записано, що „зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права”².

Все, вище сказане, складає загальні передумови зовнішньополітичної діяльності, що вимагало наступних кроків щодо її реалізації. Важливими кроками на шляху зміцнення міжнародно-правового статусу України, її входження до світового співтовариства як суверенного суб'єкта міжнародного співжиття стала низка відповідних документів Верховної Ради, ухвалених ще до прийняття згаданої Постанови, як, зрештою, й після неї. Варто, наприклад, згадати такі з них, як:

“Про правонаступництво України” (12 вересня 1991 р.)

“До парламентів і народів світу” (5 грудня 1991 р.)

“Про дію міжнародних договорів на території України” (10 грудня 1991 р.)

“Про встановлення дипломатичних відносин з державами – суб'єктами колишнього СРСР” (11 грудня 1991 р.)

“Про Звернення Верховної Ради України до Північно-Атлантичної Асамблеї (НАТО)” (3 червня 1992 р.)

“Про ратифікацію договору між СРСР і США про скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь”, підписаного у Москві 31 липня 1991 р., і Протоколу до підписаного в Лісабоні від імені України 23 травня 1992 р. (18 листопада 1993 р.)

“Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 р.” (16 листопада 1994 р.).

Це були документи загального характеру, які засвідчили вступ України на міжнародну арену, як самостійного суб'єкта. На тому етапі вони доповнювалися й іншими важливими заявами та зверненнями Верховної Ради, пов'язаними, зокрема, з подоланням наслідків чорнобильської катастрофи (5 лютого 1991 р.), із заявою румунського парламенту, “про пакт Ріббентропа-Молотова і його наслідки для Румунії” (5 липня 1991 р.), з подіями у Сараєво (21 серпня 1992 р.), щодо статусу Республіки Крим та м. Севастополя (4 березня 1993 р.), з приводу Постанови Верховної Ради Російської Федерації від 9 липня 1993 р. (20 липня 1993 р.), з результатами тристоронньої зустрічі президентів України, США та Росії (14 січня 1994 р.) тощо³.

Іншими словами, Україна, розпочинаючи свою міжнародну діяльність, ставила перед собою амбітні завдання – входження до Ради Європи, участь у Раді Північноатлантичного співтовариства та Північноатлантичної Асамблеї, діяльність у рамках Наради (згодом Організації) з безпеки і співробітництва в Європі. Згаданими документами, як і багатьма іншими, Україна декларувала потребу своєї участі у всесвітніх міжнародних організаціях, таких як: ООН, МОП, ЮНЕСКО, ЮНІДО, МАГАТЕ, ВООЗ, МБРІР, МВФ та ін. Молода держава виступила за створення всеохоплюючих міжнародних систем універсальної та загальноєвропейської безпеки і вважала участь у них базовим компонентом своєї національної безпеки. Творці української зовнішньої політики вважали, що безпосереднє та повне членство України в загальноєвропейській структурі безпеки на базі НБСЄ (ОБСЄ), РПАС, НАТО, ЗЄС створюватиме необхідні зовнішні гарантії її національної безпеки⁴.

Що ж до СНД, засновником якої Україна виступила разом з Росією та Білоруссю після розпаду СРСР, то в перші роки незалежності українські політики вважали її міжнародним механізмом багатосторонніх консультацій і переговорів, що мав би доповнювати процес формування якісно нових повномасштабних двосторонніх відносин між державами-учасницями⁵.

Згаданими документами, насамперед Постановою ВР від 2 липня 1993 р., Україна проголошувала намір активізувати свою участь у міжнародній співпраці. Більше того, на думку знаного українського дипломата і громадською діяча, колишнього посла в Ізраїлі та США Юрія Щербака, “була запропонована достатньо продумана, збалансована і багатоцільова програма забезпечення геополітичних інтересів України, широкий план її зовнішньополітичної діяльності”. Щоправда, як далі роздумує Ю. Щербак, “широта й амбіційність програми не в усьому відповідали реальним можливостям української держави”⁶.

Отже, в пошуках належного місця в Європі та світі Україна намагалася і намагається налагодити *стратегічне партнерство* на рівні двосторонніх міждержавних стосунків, а також через міжнародні організації. У першому випадку найчастіше йдеться про Росію, Польщу, США. А у другому – про Європейський Союз. У свідомості пересічного українця утвердилася думка, що будь-який стратегічний партнер зобов’язаний дбати про інтереси нашої держави, забуваючи при тому, що кожна країна насамперед має дбати про своє власні національні інтереси, а не когось іншого. Здається, що сподівання на те, що хтось за нас щось зробить для нас, відходять у минуле.

Вище вже йшлося, у чому мало б проявлятися *стратегічне партнерство*. Говорячи про нього, звернімося насамперед до стосунків України з Росією, яким станом на сьогоднішній день притаманний високий ступінь взаємозалежності в практичних сферах при мінімальному ступені політичної взаємозалежності, значний ступінь асиметричності за відсутності механізмів нормативного регулювання. Порівняння нинішніх стосунків Україна – Євросоюз та Україна – Росія, бодай теоретично, вказує на те, що перші з них орієнтовані на майбутню перспективу, а другі зосереджуються на вирішенні поточних проблем⁷.

Але проблема у тому, наскільки щойно сказане відповідає реальному станові справ. Саме тепер доволі широко обговорюється проблема *українсько-російського стратегічного партнерства*⁸.

На думку дослідників, його концепція мала б спиратися на: міжнародно-правові засади поваги суверенітету іншої держави; демократичні засади поваги прав людини, суспільства, держави; загальнолюдські цінності (європейські)⁹.

Деталізуючи означену концепцію слід зазначити, що вона повинна нести відповідне навантаження, набагато більше, ніж звичайна угода про співпрацю між двома державами. Слід також мати на увазі, що *стратегічні відносини* є своєрідними зобов’язаннями перед партнером і визначаються певним колом *особливих інтересів і умов*. Насамперед їх повинна характеризувати повага *суверенітету партнера*, що означає *відсутність територіальних претензій, зближення інтересів і цінностей, визнання доцільності динамічного зростання двостороннього товарообороту, поширення співпраці на більшу кількість галузей* тощо.

Співставляючи рівень *українсько-російського стратегічного партнерства* з подібними явищами у світовій практиці, їх змістом, напрямками та проявами, можна визначити його засади, бажані для України, і, цілком очевидно, не лише у стосунках з Росією. Ними мали б бути:

- непорушність поваги до суверенітету і територіальної цілісності партнера, що є беззастережною вимогою *стратегічного партнерства*;
- збіжність або зближення суспільних цінностей обох партнерів, їх цілей;
- наявність стратегічних сфер взаємодії;
- взаємсприйнятлива координація зовнішньополітичних дій;
- надання допомоги у будь-яких ситуаціях, аж до військової;
- неконфронтаційне бачення перспектив майбутнього розвитку регіону і світу в цілому;
- співпраця без заподіяння шкоди взаємним контактам з іншими державами¹⁰.

Дещо відмінне, м’яко кажучи, ставлення нашого північно-східного сусіда до проблеми *стратегічного партнерства* з Україною, хоч обидві сторони нібито розглядають його як один з найважливіших своїх зовнішньополітичних пріоритетів. І, справді, належні відносини з Україною для Росії є необхідними для зміцнення своїх позицій в Європі і світі, а також для консолідації пострадянського простору. Україна ж без економічної допомоги з боку Росії, як вважають російські науковці, не зможе здійснити якісного прориву у своєму розвитку та провести важливі для неї реформи. На їх же думку, енергетична залежність України від Росії не дасть можливості Києву дистанціюватися від Москви протягом найближчого майбутнього¹¹.

Водночас двосторонні українсько-російські відносини характеризуються періодичною напругою, помітним відчуженням, зростаючою взаємною недовірою *політичних і господарських еліт*. Кожна із сторін подібні явища пояснює, виходячи з своїх міркувань. Відразу зазначимо, що українська сторона завжди опиняється в програшному становищі, і не лише у стосунках з Росією. Може варто дещо пояснити позицію російської сторони у цій клопітливій справі. Російська сторона вважає, що значною мірою більшість проблем обумовлюється *особливістю української політичної і бізнесової еліт*. Вона ж, як це не прикро, поділяє першу на *своїх і чужих*, загалом вважаючи і тих і інших *непрофесійними*. Більше того, *українська політична еліта* від низів до верхів пронизана родинними, дружніми зв'язками, а тому має клановий характер¹². Тут нічого, на жаль, протиставити такій оцінці. Щоправда, було б цікаво під подібним кутом зору розглянути *російську політичну еліту*.

Відповідно, доволі оригінально виглядає російська оцінка *української бізнес-еліти*, яка здебільшого походить з російськомовного середовища промислових регіонів сходу України і не гребує засобами задля збільшення свого капіталу. Вона готова всіяко протистояти участі іноземного капіталу, включно з російським, в ще не завершеному поділі української власності. *Російську бізнес-еліту* українська сприймає як грізнішого конкурента, ніж західну¹³.

Крім сказаного, є ще цілий ряд моментів у російсько-українських стосунках, у яких винна українська сторона, яка, на думку російської, не робить нічого або свідомо шкодить тому, щоб усунути наявні протиріччя. Зокрема йдеться про трактування *концепції незалежності*, яка з українського боку трактується як така, що ґрунтується на ідеї *історичної самотності* українського народу та його правах на самовизначення і національне відродження і вважає Росію головною перешкодою на шляху до того. Звідси робиться висновок, що, на думку Києва, зближення з Москвою загрожуватиме українському суверенітету та незалежності країни. Отже, фактично Україна пішла курсом дистанціювання від Росії і СНД та встановлення тісної співпраці з Заходом. Виходить, що навіть з приходом Віктора Януковича до влади концептуальні засади зовнішньої політики України не зазнали принципових змін і т.д.¹⁴

Серед стратегічних партнерів чи не найчастіше поряд з Росією, називають Польщу, і цілком небезпідставно. На це складається чимало причин:

- по перше, багатовікова історична дійсність, якщо можна так сказати, спільного співжиття;
- по друге, обидві держави близькі територіально;
- по-третє, єднають їх етнодемографічні корені;
- по-четверте, обидві країни мають тісні культурні зв'язки;
- по-п'яте, вони також мають спільні політично-стратегічні інтереси.

Загалом станом на сьогоднішня *українсько-польське стратегічне партнерство* у політичній сфері видається цілком сформованим. В Україні функціонує цілий ряд *інститутів міжнародної співпраці*, діяльність яких допомагає у підтриманні існуючих політичних контактів, а також у зміцненні взаємних стосунків у всіх сферах відносин. Зокрема, функціонують *Консультативний комітет Президентів України і Польщі, Українсько-Польська міжнародна комісія економічної співпраці, Українсько-польський економічний форум, Польсько-Українська фундація співпраці ПАУЧІ, Форум партнерства Україна-Польща, Міжнародний центр зустрічей студентської молоді України та Польщі тощо*¹⁵.

Вступ Польщі до НАТО, а згодом до Євросоюзу створив для України нові можливості, зокрема: серед членів названих міжнародних організацій з'явилася країна, яка активно підтримала намагання України до інтеграції з НАТО і Євросоюзом. Щоправда, після лютневих виборів 2010 року вступ до Північноатлантичного союзу перестав бути актуальним, оскільки українська правляча еліта вважає, що наша держава повинна утримувати стосунки з НАТО на рівні співпраці, і не більше. Натомість Україна всіяко рекламує бажання приєднатися до Євросоюзу. У зв'язку з цим поглиблення українсько-польських стосунків мало б вплинути на досягнення Україною *стратегічної мети*, тобто вступу до ЄС. Тим більше, що Польща у 2011 р. півроку головувала в Європейському Союзі. Щоправда, вона у певному сенсі розчарована курсом зовнішньої політики України¹⁶.

Говорячи про торування Україною власного шляху внутрішнього розвитку, як рівнож формування зовнішньої політики, слід пам'ятати, чинити це варто б спираючись на якусь *модель*, використовуючи досвід найближчих сусідів з подібним минулим і збіжними устремліннями. Поза будь-яким сумнівом такою *моделлю* для України є Польща, тим більше, остання протягом тривалого часу з власної ініціативи взяла на себе *роль адвоката* України у стосунках з Заходом. Прикладів цього можна б наводити безліч¹⁷. Інша справа, Польща діє подібним чином, не керуючись виключно філантропічними цілями. Вона переслідує свою *стратегічну мету* на перспективу. Але ця мета, можна сміливо стверджувати, не несе будь-якої загрози незалежній Україні.

Оскільки Польща є членом Євросоюзу, то вона повинна узгоджувати будь-які свої кроки на міжнародній арені з цією структурою, в т.ч. і стосовно України. Одним із проявів цього є, наприклад, проект *Східного партнерства* започаткований з ініціативи Польщі та Швеції (насправді, Польща підмовила Швецію), який набрав чинності у травні 2009 р. Проект є продовженням Європейської політики сусідства в нових умовах і стосується шести колишніх республік колишнього СРСР – Білорусі, Молдови, України і трьох закавказьких держав – Азербайджану, Вірменії та Грузії¹⁸. І що ж ми спостерігаємо? Якщо на початку дії проекту позиції України виглядали привабливішими серед шести його учасників, або, в деякому випадку, не були гіршими, то станом на кінець 2011 р. ситуація суттєво змінилася не на користь України. Тут очевидно слід дещо пояснити. Від самого початку усю групу можна було ділити за різними параметрами щонайменше на дві групи. Першу склали Грузія, Молдова, Україна – держави, котрі задекларували намір прилучитися до Євросоюзу. А інші три, з тих чи інших причин, не розкривали своїх остаточних намірів. В деякому випадку, у 2009 р. говорилося і писалося, що Україна за всіма вимогами очолює шістку держав у справі зближення з ЄС. З останнього випуску Євробюлетня за 2011 р. видно, що *Україна втратила лідерство у Східному партнерстві*. Його захопила Молдова, за нею слідує Грузія, а Україна перемістилася на третє місце за даними *Індексу європейської інтеграції*¹⁹.

Говорячи про *стратегічне партнерство* України з Польщею, чи будь-якою іншою країною, не слід забувати, що так чи інакше воно переломлюється крізь призму стосунків з Росією. Тим більше, що ставлення в Європі, під впливом енергетичної могутності Росії та її активізації на міжнародній арені, останніми роками, здебільшого зусиллями Німеччини і Франції стала власне змінюватись на користь Росії. Сама ж Росія, намагаючись повернути собі *статус світової потуги*, втрачений з розпадом СРСР, розробила засади своєї *нової стратегії*. Про це свідчить ряд документів, серед яких:

- *Концепція зовнішньої політики Російської Федерації* (12 липня 2008 р.);
- *Стратегія національної безпеки Російської Федерації* (12 травня 2009 р.);
- *Військова доктрина Російської Федерації* (5 лютого 2010 р.);
- меморандум російського МЗС *Програма ефективного використання на системній основі чинників зовнішньої політики з метою довготривалого розвитку Російської Федерації* (11 травня 2010 р.)²⁰.

На думку знаного польського дослідника міжнародних відносин Ришарда Земби, Росія у сучасному поліцентричному міжнародному порядку бачить себе *обов'язковим елементом глобальної рівноваги*, розглядає себе найближчою до Заходу, розігруючи ідею *обмеженої двополярності* зі США, а також у трикутнику Росія – США – Євросоюз. Не ставлячи знаку рівності між тими ідеями та *загальною концепцією багатополарності*, слід зауважити і оцінити, як вважає Ришард Земба, те, що Росія, знову ж таки, бачить себе на боці європейської цивілізації і західного світу²¹.

Покищо важко сказати, якою мірою подібні гіпотези підтвердяться реальністю. Очевидним є однак те, що Росія намагається повернути собі позиції *першорядного гравця* на міжнародній арені, втраченої з розпадом Радянського Союзу. Не викликає сумнівів, що вона вважала і вважає *пострадянський простір* сферою своїх національних інтересів і боляче сприймає будь-яку спробу зміни статус-кво.

Оскільки Україна після Російської Федерації була найпотужнішою республікою колишнього СРСР, а в історії формування *російської державності* стала *наріжним каменем* того процесу, Росія не полишає спроб утримати при собі Україну на засадах *молодшого брата*. Той *молодший брат* після здобуття незалежності, незважаючи на зусилля з боку Росії, як рівнож її симпатиків в українському суспільстві, переважно в середовищі *політичної еліти*, прикладає зусилля до досягнення повної незалежності як у внутрішній, так і зовнішній політиці.

Політична боротьба між Заходом і Росією за Україну базується на тому, що остання через своє *стратегічно глобальне* розташування між Європою та Азією, людські та економічні ресурси потенційно є *важливим чинником* європейської та світової спільноти. Не можна наразі остаточно сказати, що йдеться про якусь *другорядну буферну державу*, але поведінка провідних політичних сил самої України дає підстави до невтішних висновків. Щоправда, те, що діється навколо України на міжнародній арені, не відбувається виключно з її вини.

Захід в особі Євросоюзу і Російська Федерація протягом останніх років дуже зайняті проблемою *енергетичної безпеки*. При тому Росія має потужні козири, що створює у певному сенсі можливість диктувати свої *умови діалогу*. ЄС шукає шляхів для забезпечення себе перед загрозою *енергетичної кризи* за рахунок зближення на цьому ґрунті з Росією, цілком зрозуміло, за певні поступки у політичній сфері.

На жаль, українським політикам усіх без винятку спрямувань, як дотепер, бракує державницького підходу до справи належного використання стратегічного розташування України між Сходом і Заходом. Не викликає сумніву, що завдання надзвичайно складне. Але вихід Україна мусить знайти, якщо буде в першу чергу керуватися власними національними інтересами, кладучи при цьому відповідні акценти у стратегічному партнерстві, зберігаючи при тому нормальні добросусідські стосунки з оточуючими нас державами. А з такими, як Росія чи Польща, саме життя зобов'язує нас бути стратегічними партнерами.

¹ Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 37. Стаття 379; Міжнародні відносини. Історія. Теорія. Економіка / За ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза. – Львів: В-во ЛНУ, 2002. – С. 356–369.

² Там само.

³ Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1980–2000 / Авт. Гайдуков О.Ф., Кремень В.Г., Губерський Л.В. та ін. – Київ: Либідь, 2001. – С. 558–559.

⁴ Щербак Ю. Україна: виклик і вибір. Перспективи в глобалізованому світі XXI століття – Київ: Дух і Літера, 2003. – С. 131.

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Шаповалова О. Обтяжлива унікальність, або дилема асиметрії в зовнішній політиці України // Зовнішні справи. – 2011. – № 7-8. – С. 26.

⁸ Див., наприклад: Чекаленко Л., Шмельов Б., Попова Д. Україна – Росія в постбіполярному світі // Зовнішні справи. – 2011. – № 5 – 6. – С. 16 – 19.

⁹ Там само. – С. 18.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Makar Y. Dwudziestolecie relacji ukraińsko-polskich: osiągnięcia, problemy a perspektywy na przyszłość / Polska-Słowacja. Europa Środkowa w XIX – XXI wieku / Red. Jana Pisulińskiego, Elżbiety Rączy, Krzysztofa Żarny. – Rzeszów: W-wo UR, 2011. – S. 407.

¹⁶ Там само. – С. 408.

¹⁷ Там само. – С. 410 – 411.

¹⁸ Макар Ю. Східне партнерство – видозміна Європейської політики сусідства // Україна – Європа – Світ. Вип. 4. – Тернопіль, 2010. – С. 63 – 76.

¹⁹ Євробюлетень. – 2011. – № 12. – С. 17.

²⁰ Макар Ю., Макар В. Нова концепція зовнішньої політики Росії // Політична наука в епоху суспільних перетворень: потенціал і його реалізація. – Харків, 2012. – С. 118 – 119.

²¹ Zięba R. Wschód jako priorytet polskiej polityki zagranicznej // Partnerstwo Wschodnie. Wymiary realnej integracji / Red. M. Zdanowicz, T. Dubowski, A. Piekutowska. – Warszawa, 2010. – S. 69.